

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

12 päivänä kesäkuuta 2014*

Ennakkoratkaisupyyntö — Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka — Valko-Venäjään kohdistetut rajoittavat toimenpiteet — Varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttäminen — Poikkeukset — Oikeudellisiin palveluihin liittyvien palkkioiden maksaminen — Kansallisen toimivaltaisen viranomaisen harkintavalta — Oikeus tehokkaaseen tuomioistuimen tarjoamaan oikeussuojaan — Varojen laittomalla alkuperällä ei ole vaikutusta

Asiassa C-314/13,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (Liettua) on esittänyt 3.5.2013 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 7.6.2013, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Užsienio reikalų ministerija ja

Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba

vastaan

Vladimir Peftiev,

BelTechExport ZAO,

Sport-Pari ZAO ja

BT Telecommunications PUE,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja T. von Danwitz sekä tuomarit E. Juhász, A. Rosas (esittelevä tuomari), D. Šváby ja C. Vajda,

julkisasiamies: P. Mengozzi,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Vladimir Peftiev, BelTechExport ZAO, Sport-Pari ZAO ja BT Telecommunications PUE, edustajinaan advokatas V. Vaitkutė Pavan ja advokatas E. Matulionytė,

* Oikeudenkäyntikieli: liettua.

- Liettuan hallitus, asiamiehinään D. Kriaučiūnas ja J. Nasutavičienė,
- Euroopan komissio, asiamiehinään M. Konstantinidis ja A. Steiblyté,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee Valko-Venäjää koskevista rajoittavista toimenpiteistä 18.5.2006 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 765/2006 (EUVL L 134, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna 31.1.2011 annetulla neuvoston täytäntöönpanoasetuksella (EU) N:o 84/2011 (EUVL L 28, s. 17) ja 20.6.2011 annetulla neuvoston asetuksella (EU) N:o 588/2011 (EUVL L 161, s. 1; jäljempänä asetus N:o 765/2006), 3 artiklan 1 kohdan b alakohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Užsienio reikalų ministerija (ulkoasiainministeriö) ja Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba (sisäasiainministeriön alainen talousrikosten tutkintayksikkö) sekä Vladimir Peftiev, BelTechExport ZAO, Sport-Pari ZAO ja BT Telecommunications PUE (jäljempänä pääasian vastapuolet) ja jossa on kyse näihin viimeksi mainittuihin kohdistetuista rajoittavista toimenpiteistä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

- 3 Asetuksen N:o 765/2006 johdanto-osan ensimmäisessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Maaliskuun 24 päivänä 2006 kokoontunut Eurooppa-neuvosto pahoitteli sitä, että Valko-Venäjän viranomaiset laiminlöivät [Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestölle (ETYJ)] annetut sitoumukset järjestää demokraattiset vaalit, katsoi, että 19 päivänä maaliskuuta 2006 järjestettyihin presidentinvaaleihin liittyi perustavanlaatuisia puutteita, ja tuomitsi Valko-Venäjän viranomaisten toimet näiden pidättäessä kyseisenä päivänä rauhanomaisia mielenosoittajia, jotka käyttivät laillista oikeuttaan kokoontumisvapautteen protestoidakseen sitä tapaa vastaan, jolla presidentinvaalit järjestettiin. Eurooppa-neuvosto päätti tämän vuoksi, että niihin henkilöihin, jotka ovat vastuussa vaaleja koskevien kansainvälisten normien rikkomisesta, olisi kohdistettava rajoittavia toimenpiteitä.”

- 4 Asetuksen N:o 765/2006 2 artiklan 1 kohdassa säädetään presidentti Lukašenkalle ja tietyille muille Valko-Venäjän tasavallan virkamiehille sekä kyseisen asetuksen liitteessä I luetelluille heitä lähellä oleville luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille, yhteisöille tai elimille kuuluvien varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttämisestä.
- 5 Asetuksen N:o 765/2006 2 artiklan 2 kohdassa säädetään, ettei mitään varoja tai taloudellisia resursseja saa suoraan tai välillisesti asettaa kyseisen asetuksen liitteessä I lueteltujen luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden, yhteisöjen tai elinten saataville tai hyödynnettäviksi.

6 Asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Poiketen siitä, mitä 2 artiklassa säädetään, liitteessä II luetelluilla verkkosivuilla ilmoitetut jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset voivat antaa luvan tiettyjen jäädytettyjen varojen tai taloudellisten resurssien vapauttamiseen tai tiettyjen jäädytettyjen varojen tai taloudellisten resurssien asettamiseen saataville asianmukaisiksi katsomiinsa ehdoin, todettuaan, että kyseiset varat tai taloudelliset resurssit:

- a) ovat tarpeen liitteissä I ja I A lueteltujen henkilöiden ja heidän huollettavinaan olevien perheenjäsenten perustarpeiden tyydyttämiseksi, mukaan lukien menot, jotka aiheutuvat elintarvikkeiden hankinnasta, vuokrasta tai asuntolainasta, lääkkeitä ja sairaanhoidosta, veroista, vakuutusmaksuista ja julkisten palvelujen käytöstä;
- b) on tarkoitettu yksinomaan oikeudellisiin palveluihin liittyvien kohtuullisten palkkioiden maksamiseen ja näistä palveluista aiheutuneiden kulujen korvaamiseen; – –

– –”

7 Asetuksen N:o 765/2006 liitteessä II mainitulla verkkosivulla olevien tietojen mukaan Liettuan tasavallan osalta toimivaltainen viranomainen on Užsienio reikalų ministerija.

8 Neuvoston asiakirjassa, jonka otsikko on ”[Euroopan unionin] parhaat käytänteet rajoittavien toimenpiteiden tehokasta täytäntöönpanoa varten” – sellaisena kuin se on julkaistuna 24.4.2008 (asiakirja 8666/1/08 REV 1, jäljempänä parhaat käytänteet) –, olevan 3 kohdan mukaan parhaat käytänteet on tarkoitettu yleisiksi suosituksiksi rajoittavien toimenpiteiden tehokasta täytäntöönpanoa varten sovellettavan unionin oikeuden ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Ne eivät ole tyhjentyviä eivätkä oikeudellisesti sitovia, eikä niitä tule tulkita suosituksiksi toimintaan, joka ei olisi sovellettavan unionin oikeuden ja kansallisen lainsäädännön, kuten tietosuojasäännösten, mukainen.

9 Parhaiden käytänteiden C osan VII jakson otsikko on ”Humanitaariset poikkeukset”, ja siihen sisältyvissä 54 ja 55 kohdassa todetaan seuraavaa:

”54 Tässä jaksossa käsitellään vain niin sanottuja humanitaarisia poikkeuksia, joita soveltamalla on tarkoitus varmistaa, että nimettyjen henkilöiden perustarpeet voidaan täyttää, eikä siinä käsitellä muita poikkeuksia (esim. oikeudenkäyntikuluja tai poikkeuksellisia kuluja).

55 Toimivaltaisen viranomaisen on toimittava asetusten kirjaimen ja hengen mukaisesti ja otettava samalla huomioon perusoikeudet myöntäessään poikkeuksia perustarpeiden täyttämiseksi.”

10 Parhaiden käytänteiden C osan VIII jakson otsikko on ”Ohjeita poikkeuspyyntöjen käsittelyyn”, ja siinä olevissa 57 ja 59–61 kohdassa todetaan seuraavaa:

”57 Nimetyt henkilöt ja yhteisöt voivat pyytää valtuutusta käyttää jäädytettyjä varojaan ja taloudellisia resurssejaan esimerkiksi velkojen suorittamiseen. – –

– –

59 Henkilön tai yhteisön, joka haluaa asettaa varoja tai taloudellisia resursseja nimetyn henkilön tai yhteisön saataville, on pyydettävä siihen valtuutus. Toimivaltaisten viranomaisten pitäisi tällaisia pyyntöjä käsitellessään muun muassa ottaa huomioon pyynnön perustelemiseksi esitetyt todisteet ja se, antavatko pyynnön esittäjän yhteydet nimettyyn henkilöön tai yhteisöön aihetta ajatella, että he/ne saattavat toimia yhdessä jäädyttämistoimenpiteiden kiertämiseksi.

60 Käsitellessään valtuutuspyyntöjä jäädytettyjen varojen tai taloudellisten resurssien käyttämiseksi tai niiden asettamiseksi saataville, toimivaltaisten viranomaisten olisi tehtävä kaikki kussakin tapauksessa aiheellisina pitämänsä lisätutkimukset, joihin saattaa kuulua muiden sellaisten jäsenvaltioiden kuuleminen, joiden etua asia koskee. Toimivaltaisten viranomaisten olisi myös tarkastettava ehtoja tai turvatoimia, joilla estetään luovutettujen varojen tai taloudellisten resurssien käyttö poikkeuksen perusteena olevan tarkoituksen vastaisesti. Esimerkiksi suorat pankkisiirrot ovat näin ollen suotavampia kuin käteissuoritukset.

Tarvittaessa olisi harkittava myös asianmukaisia ehtoja tai rajoituksia (esim. kuukausittain saataville asetettavien varojen tai taloudellisten resurssien määrä tai jälleenmyyntiarvo) valtuutusta myönnettäessä ja otettava huomioon asetuksissa säädetyt perusteet. Kaikki valtuutukset olisi annettava kirjallisina ennen kuin asianomaisia varoja tai taloudellisia resursseja saa käyttää tai asettaa saataville.

61 Asetuksissa toimivaltaiset viranomaiset veloitetaan ilmoittamaan pyynnön esittäneelle henkilölle ja muille jäsenvaltioille, onko valtuutus annettu. – –”

Tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymykset

- 11 Pääasian vastapuolet merkittiin asetuksella N:o 588/2011 ja tiettyihin Valko-Venäjän virkamiehiin kohdistettavista rajoittavista toimenpiteistä annetun päätöksen 2010/639/YUTP muuttamisesta 20.6.2011 annetulla neuvoston päätöksellä 2011/357/YUTP (EUVL L 161, s. 25) luetteloon henkilöistä, joihin kohdistetaan unionin jäsenvaltioissa sovellettavia rajoittavia toimenpiteitä.
- 12 Ne ottivat kyseisten rajoittavien toimenpiteiden riitauttamiseksi yhteyttä liettualaiseen asianajotoimistoon, joka nosti unionin yleisessä tuomioistuimessa kumoamiskanteita (asia BelTechExport v. neuvosto, T-438/11 (EUVL 2011, C 290, s. 15); asia Sport-Pari v. neuvosto, T-439/11 (EUVL 2011, C 290, s. 15); asia BT Telecommunications v. neuvosto, T-440/11 (EUVL 2011, C 290, s. 16) ja asia Peftiev v. neuvosto, T-441/11 (EUVL 2011, C 290, s. 17)).
- 13 Asianajotoimisto laati 3.8.2011 pääasian vastapuolten nimissä suorittamistaan oikeudellisista palveluista neljä laskua, joiden pohjalta nämä maksoivat kyseessä olevat määrät asianajotoimiston pankkitilille. Maksetut määrät on kuitenkin jäädytetty asianajotoimiston tilillä unionin käyttöön ottamien rajoittavien toimenpiteiden mukaisesti.
- 14 Pääasian vastapuolet pyysivät asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan säännösten perusteella 2.12.2011–6.12.2011, etteivät Užsienio reikalų ministerija ja Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba soveltaisi rahoituksellisten resurssien jäädyttämistä koskevia toimenpiteitä, koska nuo resurssit ovat tarpeen korvauksen maksamiseksi kyseessä olevista oikeudellisista palveluista.
- 15 Užsienio reikalų ministerija päätti 4.1.2012 tehdyillä päätöksillä olla myöntämättä pääasian vastapuolille asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädettyä poikkeusta. Se täsmensi näissä päätöksissään ”ottaneensa huomioon kaikki oikeudelliset ja poliittiset seikat”. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että hallintoasiasia tutkittaessa Užsienio reikalų ministerija on ilmoittanut, että sillä on tietoja, joiden mukaan pääasian vastapuolten käteisvarat, joilla asianajotoimiston suorittamat oikeudelliset palvelut on tarkoitus maksaa, oli saatu laittomasti.
- 16 Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba teki 19.1.2012 päätökset, joissa se toteaa, ettei se ole voinut tutustua pääasian vastapuolten tekemiin poikkeuspyyntöihin, koska Užsienio reikalų ministerija ei ole antanut siihen lupaa.

- 17 Pääasian vastapuolet nostivat Vilniaus apygardos administracinis teismasissa (Vilnan alueellinen hallintotuomioistuin) kanteen ja vaativat tätä kumoamaan Užsienio reikalų ministerijan 4.1.2012 tekemät päätökset ja Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyban 19.1.2012 tekemät päätökset sekä määräämään viimeksi mainitut käsittelemään uudelleen niiden pyynnöt ja tekemään perustellut päätökset sovellettavan lainsäädännön perusteella.
- 18 Vilniaus apygardos administracinis teimas hyväksyi 27.8.2012 antamallaan tuomiolla pääasian vastapuolten kanteen kokonaisuudessaan ja siirsi niiden pyynnöt Užsienio reikalų ministerijalle ja Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyballa niiden käsittelemiseksi uudelleen.
- 19 Užsienio reikalų ministerija teki Vilniaus apygardos administracinis teimasin tuomiosta valituksen Lietuvos vyriausiasis administracinis teimasin (Liettuan ylin hallintotuomioistuin) ja vaati kyseisen tuomion kumoamista ja uuden tuomion antamista. Myös Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba esitti tällaisen vaatimuksen.
- 20 Užsienio reikalų ministerija nojautuu ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohdan sanamuotoon ja väittää, että on sen vapaassa harkinnassa päättää siitä, myöntääkö se kyseessä olevan poikkeuksen. Tätä tulkintaa puoltaa sen mielestä se, että kyse on jäsenvaltioiden ulkosuhteita muihin valtioihin koskevista poliittisista kysymyksistä, ja kyseisellä alalla jäsenvaltioiden viranomaisilla on oltava laaja toimintavapaus.
- 21 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo kuitenkin parhaiden käytänteiden ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella, että mainittua säännöstä tulkittaessa on otettava huomioon tarve varmistaa perusoikeuksien, joihin kuuluu oikeus saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi, suojelu. Se huomauttaa tässä yhteydessä, että ainoa mahdollisuus saada rajoittavat toimenpiteet kumotuiksi on nostaa kanne unionin yleisessä tuomioistuimessa mutta että tämä edellyttää unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 43 ja 44 artiklan mukaan asianajajan käyttämistä edustajana. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa lopuksi sitä, että tällaisissa asioissa unionin yleinen tuomioistuin tutkii yksityiskohtaisesti kantajien tekemät oikeusapupyynnöt ja myöntää oikeusapua silloin, kun se on tarpeen.
- 22 Tässä tilanteessa Lietuvos vyriausiasis administracinis teimas päätti lykätä asian ratkaisua ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:
- ”1) Onko – – asetuksen – – N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohtaa tulkittava siten, että on viranomaisen, joka on vastuussa kyseisen asetuksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädetyn poikkeuksen soveltamisesta, vapaassa harkinnassa päättää kyseisen poikkeuksen myöntämisestä?
- 2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi, mitä arviointiperusteita kyseisen viranomaisen olisi käytettävä ja mitkä arviointiperusteet sitovat viranomaista sen tehdessä päätöstä – – asetuksen – – N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädetyn poikkeuksen myöntämisestä?
- 3) Onko – – asetuksen – – N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohtaa tulkittava siten, että edellä mainitun poikkeuksen myöntämisestä vastuussa oleva viranomainen on arvioidessaan pyydetyn poikkeuksen myöntämistä oikeutettu tai velvollinen ottamaan huomioon muun muassa sen, että pyynnön esittäjät pyrkivät käyttämään perusoikeuksiaan (tässä tapauksessa oikeutta saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi), vaikka sen on myös varmistettava, että jos poikkeus nimenomaisessa tapauksessa myönnetään, säädetyn seuraamuksen tavoitetta ei tehdä tyhjäksi ja ettei poikkeusta käytetä väärin (esimerkiksi jos oikeussuojakeinojen käyttämiseen varattu rahasumma olisi selvästi suhteeton tarjottujen oikeudellisten palvelujen laajuuteen nähden)?

- 4) Onko – – asetuksen – – N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohtaa tulkittava siten, että yhtenä perusteena kyseisessä säännöksessä säädetyn poikkeuksen epäämiselle voi olla niiden varojen hankinnan laiton luonne, joita käyttämällä poikkeus on tarkoitus panna täytäntöön?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen, toinen ja kolmas kysymys

- 23 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä, toisella ja kolmannella kysymyksellään, jotka on tutkittava yhdessä, onko asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohtaa tulkittava siten, että kun kansallinen toimivaltainen viranomaisena ottaa kantaa poikkeuspyyntöön, joka on esitetty kyseisen säännöksen nojalla sellaisen kanteen nostamiseksi, jolla pyritään riitauttamaan unionin toteuttamien rajoittavien toimenpiteiden laillisuus, sillä on vapaa harkinta, ja jos näin ei ole, mitkä seikat ja arviointiperusteet kyseisen viranomaisen on otettava huomioon.
- 24 On todettava, että kun kansallinen toimivaltainen viranomaisena ottaa kantaa asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohtaan nojalla esitettyyn pyyntöön jäädytettävien varojen vapauttamisesta, se soveltaa unionin oikeutta. Tästä seuraa, että sen on Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 51 artiklan 1 kohdan mukaan noudatettava perusoikeuskirjaa.
- 25 Asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohtaa, jonka tavoitteena on helpottaa mahdollisuutta käyttää oikeudellisia palveluja, on siis tulkittava perusoikeuskirjan 47 artiklasta ilmenevien vaatimusten mukaisesti. Perusoikeuskirjan 47 artiklan, joka koskee oikeutta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin, toisen kohdan toisessa virkkeessä määrätään, että jokaisella on oltava mahdollisuus saada neuvoja ja antaa toisen henkilön puolustaa ja edustaa itseään. Kyseisen artiklan kolmannessa kohdassa määrätään erityisesti, että oikeusapua annetaan vähävaraisille, jos tällainen apu on tarpeen, jotta asianomainen voisi tehokkaasti käyttää oikeutta saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi.
- 26 Asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohtaa on siis tulkittava perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaisesti siten, että varojen jäädyttäminen ei voi johtaa siihen, että henkilöillä, joiden varat on jäädytetty, ei ole enää tosiasiallista oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimissa.
- 27 Nyt käsiteltävässä asiassa on huomautettava, että Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 19 artiklan kolmannen kohdan ja unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 43 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohtaan mukaan pääasian vastapuolten nostaman kaltaisen kanteen, josta ennakkoratkaisupyyntö on kyse, voi allekirjoittaa ainoastaan asianajaja.
- 28 Perussäännön 19 artiklassa asetettu vaatimus perustuu siihen, että asianajajan katsotaan avustavan lainkäytön toteuttamisessa ja antavan riippumattomasti ja lainkäyttöön liittyvän painavan intressin takia asiakkaalle tämän tarvitsemää oikeudellista neuvontaa (ks. vastaavasti tuomio *AM & S Europe v. komissio*, 155/79, EU:C:1982:157, 24 kohta; tuomio *Akzo Nobel Chemicals ja Akros Chemicals v. komissio*, C-550/07 P, EU:C:2010:512, 42 kohta sekä tuomio *Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej ja Puola v. komissio*, C-422/11 P ja C-423/11 P, EU:C:2012:553, 23 kohta). Oikeuskäytännössä on lisäksi jo todettu olevan niin, että koska perussäännössä tai työjärjestyksessä ei ole määrätty mistään kyseistä velvollisuutta koskevasta poikkeuksesta, kannekirjelmän, jonka kantaja itse on allekirjoittanut, esittäminen ei voi riittää kanteen nostamiseen (ks. määräys *Correia de Matos v. parlamentti*, C-502/06 P, EU:C:2007:696, 12 kohta).

- 29 Näistä seikoista seuraa, että kun kansallinen toimivaltainen viranomainen ottaa kantaa pyyntöön, joka koskee poikkeusta varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttämiseen asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohdan nojalla, sillä ei ole vapaata harkintaa vaan sen on käytettävä toimivaltaansa kunnioittamalla perusoikeuskirjan 47 artiklan toisen kohdan toisessa virkkeessä määrättyjä oikeuksia ja ottamalla pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa huomioon se, että sellaisen kanteen nostaminen, jolla pyritään riitauttamaan rajoittavien toimenpiteiden laillisuus, edellyttää asianajajan käyttämistä edustajana.
- 30 Liettuan hallitus väittää, ettei itse kieltäytymisellä myöntämästä asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettua poikkeusta puututa tehokasta, tuomioistuimen tarjoamaa oikeussuojaa koskevan oikeuden keskeiseen sisältöön myöskään, koska sen luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön, joka tarjoaa oikeudelliset palvelut, saatavilla ovat ne rahoitukselliset resurssit, jotka sille kuuluvat, varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttämistä koskevan toimenpiteen poistamisen jälkeen. Tuo väite perustuu kuitenkin lähtökohtaan siitä, että nostettu kanne menestyy, vaikka tällainen kanne voidaan hylätä. Jäsenvaltio ei myöskään voi vaatia oikeudellisten palvelujen alan ammattihenkilöltä, että tämä ottaa tällaisen riskin ja vastaa tällaisista taloudellisista kustannuksista, vaikka asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädetään poikkeuksen myöntämisestä varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttämiseen oikeudellisiin palveluihin liittyvien kohtuullisten palkkioiden maksamiseksi ja näistä palveluista aiheutuneiden kulujen korvaamiseksi.
- 31 Siitä Liettuan hallituksen väitteestä, jonka mukaan pääasian vastapuolet saattoivat pyytää kansallisessa oikeudessa säädettyä oikeusapua asianajajan apua saadakseen, on todettava, että unionin lainsäätäjä on asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohdalla ottanut käyttöön johdonmukaisen järjestelmän, jolla voidaan varmistaa perusoikeuskirjan 47 artiklassa taattujen oikeuksien kunnioittaminen varojen jäädyttämisestä huolimatta. Kun kyseisen asetuksen liitteen I muodostavassa luettelossa mainitun henkilön on saatava tarvitsemiaan oikeudellisia palveluja, häntä ei voida pitää kyseisen varojen jäädyttämisen johdosta vähävaraisena henkilönä vaan hänen on sitä vastoin pyydettävä tässä tarkoituksessa tiettyjen jäädytettyjen varojen tai resurssien vapauttamista, jos kaikki kyseisessä säännöksessä säädetyt edellytykset ovat täyttyneet. Mainittu 3 artiklan 1 kohdan b alakohta on itsessään esteenä sille, että kansallinen toimivaltainen viranomainen kieltäytyy hyväksymästä varojen vapauttamista sillä perusteella, että tällainen henkilö voisi turvautua oikeusapuun.
- 32 Niistä arviointiperusteista, jotka kansallisen toimivaltaisen viranomaisen on otettava huomioon ottaessaan kantaa poikkeuspyyntöön, on todettava, että asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädetään varojen käyttöä koskevista rajoituksista, sillä kyseiset varat on käytettävä yksinomaan oikeudellisiin palveluihin liittyvien kohtuullisten palkkioiden maksamiseen ja näistä palveluista aiheutuneiden kulujen korvaamiseen.
- 33 Lopuksi on todettava, että jotta kansallinen toimivaltainen viranomainen voi valvoa parhaalla mahdollisella tavalla vapautettujen varojen käyttöä, se voi ottaa huomioon parhaiden käytänteiden C osan humanitaarisia poikkeuksia koskevassa VII jaksossa esitetyt suositukset, jotka koskevat soveltuvin osin poikkeuspyyntöä, josta pääasiassa on kyse, koska kyseisellä pyynnöllä pyritään saamaan tehokasta, tuomioistuimen tarjoamaa oikeussuojaa nostamalla kanne pääasian vastapuoliin kohdistetuista rajoittavista toimenpiteistä. Parhaiden käytänteiden mukaan kansallinen toimivaltainen viranomainen voi vahvistaa edellytykset, joita se pitää tarkoituksenmukaisina muun muassa sen varmistamiseksi, ettei määrätyn seuraamuksen tavoitetta tehdä tyhjäksi ja ettei myönnettyä poikkeusta kierretä. Kyseinen viranomainen voi erityisesti asettaa pankkisiirrot etusijalle käteissuorituksiin nähden.

- 34 Kyseisten seikkojen perusteella ensimmäiseen, toiseen ja kolmanteen kysymykseen on vastattava seuraavasti:
- Asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohtaa on tulkittava siten, että kun kansallinen toimivaltainen viranomaisella on oikeus tarkastaa, että varat, joiden vapauttamista pyydetään, on tarkoitettu yksinomaan oikeudellisiin palveluihin liittyvien kohtuullisten palkkioiden maksamiseen ja näistä palveluista aiheutuneiden kulujen korvaamiseen. Se voi myös vahvistaa edellytykset, joita se pitää tarkoituksenmukaisina muun muassa sen varmistamiseksi, ettei määrätyn seuraamuksen tavoitetta tehdä tyhjäksi ja ettei myönnettyä poikkeusta kierretä.

Neljäs kysymys

- 35 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee neljännellä kysymyksellään, onko asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohtaa tulkittava siten, että yhtenä perusteena kyseisessä säännöksessä säädetyn poikkeuksen epäämiselle voi olla niiden varojen hankinnan laitton luonne, joita käyttämällä poikkeus on tarkoitus panna täytäntöön.
- 36 Kuten pääasian vastapuolet ja Euroopan komissio huomauttavat, laittomasti hankittujen varojen vakuustakavarikko tai konfiskaatio voidaan toteuttaa sellaisten eri säännösten mukaisesti, jotka perustuvat niin unionin oikeuteen kuin kansalliseen oikeuteen.
- 37 Nämä säännöt eroavat asetuksesta N:o 765/2006, jonka mukaisesti pääasian vastapuolten varat on jäädytetty. Kyseisen asetuksen tavoitteena ei näet ole määrätä seuraamusta varojen laittomasta hankinnasta vaan – kuten sen johdanto-osan ensimmäisestä perustelukappaleesta ilmenee – kohdistaa rajoittavia toimenpiteitä henkilöihin, jotka ovat vastuussa Valko-Venäjällä 19.3.2006 järjestettyjä vaaleja koskevien kansainvälisten normien rikkomisesta.
- 38 Pääasian vastapuolten varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttäminen on siis toteutettava noudattamalla asetuksen N:o 765/2006 – jossa säädetään kyseistä varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttämistä koskevista yksityiskohtaisista säännöistä ja näihin varoihin ja taloudellisiin resursseihin sovellettavasta järjestelmästä – säännöksiä.
- 39 Poikkeusta, jota sovelletaan varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttämiseen korvauksen maksamiseksi oikeudellisista palveluista, on siis arvioitava asetuksen N:o 765/2006 3 artiklan 1 kohdan b alakohdan perusteella, jossa ei viitata lainkaan varojen alkuperään tai niiden mahdolliseen laittomaan hankintaan.
- 40 Neljänten kysymykseen on siis vastattava, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttäminen perustuu mainittuun asetukseen, poikkeusta, jota sovelletaan varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttämiseen korvauksen maksamiseksi oikeudellisista palveluista, on arvioitava kyseisen säännöksen perusteella, jossa ei viitata lainkaan varojen alkuperään tai niiden mahdolliseen laittomaan hankintaan.

Oikeudenkäyntikulut

- 41 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (viides jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Valko-Venäjää koskevista rajoittavista toimenpiteistä 18.5.2006 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 765/2006, sellaisena kuin se on muutettuna 31.1.2011 annetulla neuvoston täytäntöönpanoasetuksella (EU) N:o 84/2011 ja 20.6.2011 annetulla neuvoston asetuksella (EU) N:o 588/2011, 3 artiklan 1 kohdan b alakohtaa on tulkittava siten, että kun kansallinen toimivaltainen viranomaisella ottaa kantaa poikkeuspyyntöön, joka on esitetty kyseisen säännöksen nojalla sellaisen kanteen nostamiseksi, jolla pyritään riitauttamaan Euroopan unionin toteuttamien rajoittavien toimenpiteiden laillisuus, sillä ei ole vapaata harkintaa vaan sen on käytettävä toimivaltaansa kunnioittamalla Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan toisen kohdan toisessa virkkeessä määrättyjä oikeuksia ja ottamalla huomioon se, että tällaisen kanteen nostaminen unionin yleisessä tuomioistuimessa edellyttää asianajajan käyttämistä edustajana.

Kansallisella toimivaltaisella viranomaisella on oikeus tarkastaa, että varat, joiden vapauttamista pyydetään, on tarkoitettu yksinomaan oikeudellisiin palveluihin liittyvien kohtuullisten palkkioiden maksamiseen ja näistä palveluista aiheutuneiden kulujen korvaamiseen. Se voi myös vahvistaa edellytykset, joita se pitää tarkoituksenmukaisina muun muassa sen varmistamiseksi, ettei määrätyn seuraamuksen tavoitetta tehdä tyhjäksi ja ettei myönnettyä poikkeusta kierretä.

- 2) Asetuksen N:o 765/2006, sellaisena kuin se on muutettuna täytäntöönpanoasetuksella N:o 84/2011 ja asetuksella N:o 588/2011, 3 artiklan 1 kohdan b alakohtaa on tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttäminen perustuu mainittuun asetukseen, poikkeusta, jota sovelletaan varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttämiseen korvauksen maksamiseksi oikeudellisista palveluista, on arvioitava kyseisen säännöksen perusteella, jossa ei viitata lainkaan varojen alkuperään tai niiden mahdolliseen laittomaan hankintaan.

Allekirjoitukset